

CONDIȚIILE GENERALE DE FORMĂ ALE TESTAMENTULUI¹

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

The validity of a will means that the act of last will of the testator will fulfill the general formal conditions of the will as well as the specific conditions of the chosen concrete will. We analyzed in the present study the general formal conditions of the will, respectively the written form, as well as the interdiction of the mutual will and finally we presented the sanctions applicable in case of non-compliance with the imposed legal conditions.

Keywords: *will, formal conditions, written form, mutual will.*

1. Considerații introductive privind forma testamentului

Potrivit art. 1034 C.civ. „testamentul este actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață”. În alte cuvinte actul de ultimă voință al testatorului este un act solemn. Trimiterea din cuprinsul art. 1034 C.civ. la „una dintre formele cerute de lege” implică analiza prevederilor cuprinse în art. 1040-1050 C.civ., respectiv formele pe care le poate îmbrăca testamentul pentru a putea produce efecte. Așa cum s-a surprins în doctrină, atunci când se discută despre validitatea unui testament, primul lucru care trebuie verificat este dacă actul testamentar îmbracă una din formele prescrise de lege².

Justificarea este aceea că în materia testamentului, dată fiind importanța și gravitatea efectelor pe care le implică această manifestare de voință, în scopul protejării, pe cât este posibil, a voinței celui care testează, de influențele și presiunile ce pot fi exercitate asupra sa, dar și în scopul de a nu exista dubii cu privire

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare și adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

² J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 89-90.

la existența și sensul manifestării de voință, legea impune testamentului forma *ad solemnitatem*³.

Forma solemnă impusă testamentului reprezintă o condiție *ad validitatem*, care ține de însăși esența acestuia. Apreciem că în materie testamentară instituirea formei obligatorii are la baza rațiunea asigurării libertății și certitudinii consimțământului testatorului⁴, avându-se astfel în vedere exclusiv scopul protejării voinței testatorului. Sau cum s-a surprins în doctrină, condițiile de formă nu sunt un scop în sine, ci prin intermediul lor legiuitorul a căutat să asigure protejarea voinței testatorului, date fiind efectele sale de o mare importanță⁵. Nerespectarea formei *ad solemnitatem* atrage sancțiunea nulității absolute.

Formele pe care testamentul le poate îmbrăca sunt următoarele:

- testamentele ordinare - testamentul olograf și testamentul autentic. Testamentele ordinare sunt apreciate a fi acte juridice obișnuite, fiind testamente de drept comun, care pot fi principial încheiate oricând, oriunde și de orice persoană⁶;

- testamentele privilegiate - testamentul întocmit în caz de epidemie, catastrofă, război sau alte asemenea împrejurări excepționale. Așa cum sugerează însăși denumirea, testamentele privilegiate sunt acte care nu pot fi încheiate decât în anumite situații excepționale, fie de anumite categorii de persoane, acestea fiind forme speciale de testament, derogatorii de la dreptul comun⁷;

- testamentul întocmit la bordul unei nave sau aeronave;

- testamentul militarilor;

- testamentul întocmit când persoana este internată într-o instituție sanitară;

- testamentul sumelor și valorilor depozitate.

Indiferent care este forma testamentară aleasă de dispunător, în mod obligatoriu aceasta va îmbrăca forma solemnă. Nu trebuie să se confunde forma solemnă cu forma autentică. Dintre toate formele testamentare menționate anterior, doar testamentul autentic va îmbrăca forma actului autenticat de către notarul public. Practic, solemnitatea include și alte forme decât autenticitatea, fiind astfel recunoscută, spre exemplu, posibilitatea testatorului de a întocmi un testament olograf. Așadar, autenticitatea reprezintă doar una din modalitățile de realizare a solemnității, însă alături de aceasta există și alte modalități. Constatăm așadar că solemnitatea este mai mult sau mai puțin riguroasă, în funcție de forma testamentară concretă, aceasta putând varia de la forma autentică în cazul testamentului autentic și până la înscrisul sub semnătură privată, cum se întâmplă în cazul testamentului olograf.

³ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed.a II-a actualizată și completată, Ed.Universul Juridic, București, 2002, p. 175.

⁴ G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 178.

⁵ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 83.

⁶ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 90.

⁷ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 90.

Raportat la diferitele forme testamentare, se apreciază că legea consacră două condiții de formă, general valabile, care sunt comune tuturor testamentelor, respectiv:

- forma scrisă și
- interdicția testamentului reciproc⁸.

Din punct de vedere al cerințelor de formă am adăuga primei condiții privind necesitatea formei scrise, o a doua condiție privind respectarea formei impuse diferitelor teste în parte, respectiv cele impuse testamentelor ordinare și a celor privilegiate.

2. Forma scrisă a testamentului

Pentru a putea produce efecte juridice testamentul trebuie să îmbrace întotdeauna forma scrisă, fie că este vorba despre testamentul ordinar, cel privilegiat sau testamentul sumelor și valorilor depozitate, întrucât aceasta reprezintă o condiție de validitate și nu de probă a testamentului. În dreptul civil român, testamentul verbal sau nuncupativ⁹ nu este recunoscut, acesta fiind nul absolut. De principiu, fără forma scrisă nu există testament¹⁰.

Deoarece forma scrisă a testamentului reprezintă o condiție *ad validitatem*, și nu *ad probationem* a testamentului, această condiție vizează testamentul în întregul său conținut, nu doar o parte a acestuia, referindu-se totodată și la codicil. Codicilul reprezintă o adăugare sau un supliment la un testament. Nu este necesar ca codicilul să aibă aceeași formă testamentară ca testamentul la care acesta adaugă. Se cere ca forma codicilului să se încadreze între formele testamentare prevăzute de lege, pentru a fi valabil. În ceea ce privește istoria codicilului, arătăm că în dreptul roman clasic codicilul reprezenta un testament fără forme, prin care se puteau face fideicomisuri, adică dispoziții prin care gratificatul era obligat să remită bunul ce l-a primit unei alte persoane. Ulterior Justinian a decis ca și codicilul să se supună regulilor prevăzute pentru testament. De atunci codicilul este o dispoziție testamentară, anexă sau suplimentară, față de un alt testament¹¹.

Întregul conținut al testamentului trebuie să îmbrace forma testamentară valabil întocmită, neadmițându-se așa-numitul „act *per relationem*”, ca, de exemplu,

⁸ În ceea ce privește această condiție opinăm că ea se încadrează în categoria condițiilor de fond.

⁹ În vechiul drept roman testamentul nuncupativ era recunoscut. Acesta se făcea în formă orală în fața a 7 martori. Pentru amănunte, a se vedea C.Murzea, *Drept roman*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 167-168. Se poate admite actualmente că un testament verbal, nul, astfel cum am precizat, să fie executat de cei obligați, însă ne aflăm în prezența unei obligații morale față de defunct și nu a uneia protejate de lege.

¹⁰ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p.175.

¹¹ M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed.Humanitas, București, 1997, p. 164.

confirmarea unui testament anterior nul pentru vicii de formă printr-un testament ulterior, chiar dacă acesta din urmă respectă toate condițiile de validitate¹². Un testament nul pentru vicii de formă trebuie refăcut întotdeauna. Însă în operațiunea de interpretare a testamentului valabil, dacă aceasta se impune a fi efectuată, se admite că poate fi folosit și testamentul nul. În schimb, o dispoziție testamentară care îndeplinește condițiile de validitate și care este inserată într-un act autentic având alt obiect, constituie testament valabil¹³.

Potrivit art. 1037 alin. (1) C.civ., „orice persoană care pretinde un drept ce se întemeiază pe un testament trebuie să dovedească existența și conținutul lui în una dintre formele prevăzute de lege”. Lipsa testamentului în forma scrisă duce, așadar, la imposibilitatea dovedirii lui.

Însă se poate întâmpla ca testamentul să fie întocmit în forma prevăzută de lege, dar acesta să nu poată fi prezentat de persoana interesată întrucât a dispărut printr-un caz de forță majoră ori prin fapta unui terț. Pentru a rezolva aceste aspecte, legiuitorul a prevăzut în art. 1037 alin. (2) C.civ. că, în ipoteza în care „(...) testamentul a dispărut printr-un caz de forță majoră ori prin fapta unui terț, fie după moartea testatorului, fie în timpul vieții sale, însă fără ca acesta să îi fi cunoscut dispariția, valabilitatea formei și cuprinsul testamentului vor putea fi dovedite prin orice mijloc de probă”.

Analizând prevederile legale menționate, concluzionăm punctând cele două situații posibile:

- dacă testamentul a fost distrus în timpul vieții testatorului, personal de către acesta, printr-un caz de forță majoră sau de către un terț, în aceste ultime două situații testatorul cunoscând distrugerea sa, aceasta semnifică revocarea testamentului;

- dacă testamentul a fost distrus sau ascuns după moartea testatorului ori în timpul vieții sale, dar fără ca acesta să fi avut cunoștința de acest aspect, se admite că se va putea dovedi prin orice mijloc de probă valabilitatea testamentului și cuprinsul acestuia. Așa cum s-a arătat în doctrină¹⁴ și în practica judiciară¹⁵, în aceste cazuri va trebui să se dovedească existența și cuprinsul testamentului, distrugerea, pierderea sau ascunderea acestuia, fără știința testatorului, precum și respectarea regulilor de fond și de formă edictate pentru validitatea acestuia. Dacă imposibilitatea de prezentare a testamentului este imputabilă părții împotriva

¹² Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed.a II-a actualizată și completată, Ed.Universul Juridic, București, 2002, p. 176.

¹³ Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2559/1977, în C.D. 1977, p. 89; Notariatul de stat raion Buzău, înch. din 13 decembrie 1957 citată în C. Gall, N. Hogaș, *Repertoriu de practică judiciară*, Ed. Științifică, București, 1963, p. 235.

¹⁴ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998, p. 512.

¹⁵ Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 237 din 1978, în C.D. 1978, p. 127; Trib. jud. Brașov, dec. nr. 1515 din 1984, în R.R.D. nr. 8/1985, p. 70.

căreia acesta este invocat (datorându-se, spre exemplu, ascunderii sau distrugerii acestuia), validitatea testamentului se prezumă până la proba contrară¹⁶. Soluția se întemeiază pe prezumția că testamentul fiind valabil, s-a procedat la ascunderea sau distrugerea lui, astfel încât să nu producă efecte juridice. Practic, în acest caz nu vor trebui dovedite toate elementele menționate anterior, ci doar că ascunderea sau distrugerea lui este din pricina celui căruia acesta i se opune, iar acesta din urmă va trebui să înlătore prezumția de validitate, făcând dovada contrară.

3. Interzicerea testamentului reciproc

În ceea ce privește cea de-a doua condiție, respectiv interzicerea testamentului reciproc, arătăm că, în scopul de a asigura libertatea de voință a testatorului, precum și caracterul personal, unilateral și revocabil al testamentului, așa cum acesta este prevăzut la art. 1034 C.civ., legiuitorul nu a permis ca două sau mai multe persoane să dispună, prin același testament, una în favoarea celeilalte sau în favoarea unui terț.

Potrivit art. 1036 C.civ., „sub sancțiunea nulității absolute, două sau mai multe persoane nu pot dispune, prin același testament, una în favoarea celeilalte sau în favoarea unui terț”. Actualmente, Codul civil interzice testamentul reciproc¹⁷.

Testamentul reciproc este interzis de lege deoarece existența mai multor persoane care testează împreună este de natură să confere testamentului caracter contractual și să înlătore irevocabilitatea acestuia prin voința unilaterală a uneia dintre părți, aspecte care contravin caracterelor juridice ale testamentului – acesta fiind un act personal, unilateral, revocabil și care exprimă voința liberă a dispunătorului. Libertatea de voință a testatorului este afectată în cazul testamentului reciproc, atât la momentul încheierii testamentului, cât și ulterior, în ceea ce privește posibilitatea revocării sale. Aceasta constituie rațiunea pentru care legiuitorul a interzis testamentul reciproc în cuprinsul art. 1036 C.civ.

În practica judiciară și în literatura de specialitate s-a apreciat că nu ne aflăm în prezența testamentului reciproc dacă două sau mai multe persoane înțeleg să testeze pe aceeași coală de hârtie, însă cu condiția ca testamentele să fie distincte, iar fiecare dintre acestea să fie semnate separat, exprimând fiecare individual voința autorului său. Dacă însă testamentul este o operă comună celor care dispun, dispozițiile lor testamentare fiind contopite, ne aflăm în prezența unui act juridic cuprinzând voința mai multor persoane, adică a testamentului reciproc, sancționat cu nulitatea absolută. Dacă sunt întocmite testamente separate ce conțin dispoziții

¹⁶ Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 237 din 1978, în C.D. 1978, p. 126-129.

¹⁷ În Codul civil de la 1864, art. 857 se referea la testamentul conjunctiv. Art. 857 prevedea că „două sau mai multe persoane nu pot testa prin același act, una în favoarea celeilalte sau în favoarea unei a treia persoane”.

reciproce și interdependente, inclusiv clauza că revocarea unui testament atrage și revocarea celuilalt, acestea sunt valabile¹⁸. În acest caz, deși există o reciprocitate și interdependență a dispozițiilor celor două testamente, revocarea lor poate avea loc unilateral, întrucât ne aflăm în prezența a două testamente distincte. Așa cum s-a arătat în doctrină¹⁹, este valabil și testamentul unuia dintre soți, chiar dacă a fost semnat și de către celalalt soț. Este, de asemenea, valabil testamentul semnat de legatar sau de o altă persoană, care nu este beneficiară a dispozițiilor testamentare și care semnează în calitate de martor. În esență testamentul reciproc privește situația în care două sau mai multe persoane dispun pentru cauză de moarte în cadrul aceluiași testament, ceea ce legea interzice, în vreme ce, dacă persoanele respective testează prin testamente diferite, chiar reunite pe aceeași coală de hârtie, ne vom găsi în prezența unor acte valabile.

În literatura juridică există divergență de opinii în ce privește interzicerea testamentului reciproc; astfel, într-o primă opinie²⁰ se apreciază că ne aflăm în prezența unei condiții de formă, iar într-o altă opinie²¹, că ne aflăm în prezența unei condiții de fond.

Pentru clarificarea acestui aspect, vom arăta că, deși formal interzicerea testamentului reciproc este cuprinsă în cadrul condițiilor de formă, totuși ne aflăm în prezența unei veritabile condiții de fond. Interdicția testamentului reciproc are scopul de a asigura caracterul personal, unilateral precum și revocabilitatea dispozițiilor testamentare, ori în acest caz este evident că ne aflăm în prezența unor caracteristici care țin de esența testamentului, și nu de forma pe care acesta o îmbracă. De altfel, art. 1036 C.civ. este plasat în secțiunea dedicată dispozițiilor generale privind testamentul, și nu în cea privind formele testamentului. Clarificarea acestei probleme prezintă importanță practică deoarece, dacă aceasta se încadrează în sfera condițiilor de formă, atunci ea este supusă regulii *tempus regit actum*, iar dacă este catalogată ca o condiție de fond, testamentul încheiat sub imperiul unor legi anterioare care nu prohibeau testamentul conjunctiv nu produce efecte dacă moștenirea s-a deschis sub imperiul noului Cod civil. De asemenea, dacă interdicția este privită ca o regulă de formă, în raporturile de drept internațional privat, în care se aplică regula *locus regit actum*, testamentul reciproc redactat de doi români într-o țară în care nu există o astfel de prohibiție este valabil și va produce efecte în România.

¹⁸ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998, p. 506, nr. 1224.

¹⁹ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed.a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 178.

²⁰ M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 245-246.

²¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998, p. 506, nr. 1224.

Vom concluziona că testamentul este reciproc numai atunci când nu doar material, ci și intelectual sunt reunite două sau mai multe testamente în unul singur, dispozițiile testamentare fiind astfel contopite.

4. Respectarea formei impuse diferitelor testamente

Separat de condiția formei scrise, care se impune cu caracter de regulă imperativă în cazul oricărui testament, din textul art. 1034 C.civ., se desprinde și condiția ca testamentul să îmbrace „una din formele cerute de lege”. Aceasta înseamnă că vor exista condiții de formă specifice impuse testamentelor ordinare, după distincția între testamentul autentic și cel olograf, după cum vor exista condiții de formă impuse diferitelor forme de testament privilegiat.

5. Sancțiunea nerespectării condițiilor de formă impuse testamentului

Sancțiunea care intervine în cazul nerespectării dispozițiilor privind forma scrisă și forma actului separat este nulitatea absolută. Nulitatea absolută urmează regimul juridic stabilit de art. 1247 și art. 1249 C.civ., respectiv aceasta poate fi invocată de orice persoană interesată, oricând, atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție.

Cu toate că nerespectarea condițiilor de formă, fie ele generale, pentru toate testamentele (vizând forma scrisă și respectarea uneia din formele testamentare, în vreme ce interdicția testamentului reciproc constituie o condiție de fond), sau speciale, pentru fiecare fel de testament în parte, este sancționată cu nulitatea absolută, totuși există anumite situații în care această sancțiune este atenuată sau devine chiar inaplicabilă. Astfel vom reține următoarele:

a) Potrivit art. 1010 C.civ., „confirmarea unei liberalități de către moștenitorii universali sau cu titlu universal ai dispunătorului atrage renunțarea la dreptul de a opune viciile de formă sau orice alte motive de nulitate, fără ca prin această renunțare să se prejudicieze drepturile terților”. Este permisă deci confirmarea liberalităților de către moștenitorii universali și cu titlu universal, nule pentru vicii de formă, însă prin aceasta nu se înțelege că notarul sau instanța de judecată vor dezbate moștenirea în baza testamentului nul. Asta înseamnă că se va elibera certificat de moștenitor sau că se dezbate moștenirea după regulile imperative ale legii, făcându-se abstracție de testamentul nul, urmând ca ulterior stabilirii drepturilor moștenitorilor, aceștia (dacă sunt moștenitori universali sau cu titlu universal) să procedeze potrivit dorințelor defunctului, prin întocmirea actelor ce se impun. Menționăm în acest sens că moștenitorii pot executa chiar și un testament verbal al defunctului, act care din punct de vedere juridic nu poate produce nici un efect, fiind lovit de nulitate absolută. În acest caz moștenitorii în

cauză înțeleg să aducă la îndeplinire ultima voință a defunctului nematerializată printr-un testament care să respecte condițiile legale dar care în esență reprezintă voința acestuia, împărtășită potențialilor săi moștenitori. În acest caz putem vorbi despre îndeplinirea unei obligații morale de către moștenitori. În categoria moștenitorilor universali la care se referă textul art. 1010 C.civ. pot fi moștenitorii legali sau legatarii universali. Moștenitorii cu titlu universal vizați pot fi moștenitorii legali rezervatari și legatarii cu titlu universal. În ceea ce îi privește însă pe legatarii cu titlu particular, aceștia nu pot confirma o liberalitate nulă pentru vicii de formă. În ipoteza în care există mai mulți moștenitori legali, de exemplu, și doar unul dintre aceștia confirmă testamentul nul absolut pentru vicii de formă, confirmarea acestui singur moștenitor nu creează nicio obligație în sarcina celorlalți moștenitori legali ci va crea obligații doar în sarcina moștenitorului în cauză și doar cu privire la partea ce revine acestuia din moștenire. Legatarii care beneficiază de această confirmare vor dobândi drepturile de la moștenitorii defunctului, prin acte *inter vivos*, și nu direct de la testator. Testamentul nul pentru vicii de formă reprezintă pentru moștenitorii universali și cu titlu universal o obligație civilă naturală, ce nu poate fi impusă prin constrângere, dar care, dacă este executată de bunăvoie, nu permite restituirea (art. 1471 C.civ.²²). Pentru a exemplifica vom oferi următoarea ipoteză: testatorul gratifică un legatar cu un legat cu titlu particular, însă testamentul olograf nu îndeplinește condițiile de formă impuse de lege. În acest caz, la dezbaterea moștenirii bunul ce a făcut obiectul aceluși legat cu titlu particular va fi atribuit moștenitorilor legali ai defunctului, chiar dacă aceștia confirmă liberalitatea făcută de defunct prin testament. Ulterior dezbaterii succesoriale, moștenitorii universali și cu titlu universal, în scopul de a respecta dorința defunctului, care pentru ei are valoarea unei obligații morale, procedează la atribuirea bunului respectiv, spre exemplu, pe cale unei donații, legatarului desemnat de testator. În concluzie, în această ipoteză moștenitorii execută voluntar ultimele dispoziții ale testatorului, știind că testamentul nu produce efecte. Practic ei vor da efect voinței defunctului prin întocmirea actului de donație ulterior dezbaterii moștenirii.

b) Potrivit art. 1050 C.civ., „un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară”. Astfel, testamentul autentic sau testamentul privilegiat, nul pentru vicii de formă, poate fi valabil ca testament olograf, dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru acest tip de testament, respectiv este scris, semnat și datat de testator. Conversiunea formei testamentare permite ca un testament nul absolut pentru vicii de formă (nu vicii de fond) să producă efecte juridice. În literatura juridică contemporană vechiului Cod civil, s-a exprimat și opinia că în acest caz nici nu este cazul să se aplice principiul conversiunii actelor juridice la formele

²² Potrivit art. 1471 C.civ., „Restituirea nu este admisă în privința obligațiilor naturale care au fost executate de bunăvoie”.

testamentare, actul fiind valabil pur și simplu ca testament olograf întrucât îndeplinește condițiile de formă ale unui astfel de testament²³.

c) Nulitatea absolută a testamentului pentru lipsa formei nu privește acele dispoziții testamentare care, potrivit legii, pot fi realizate și în altă formă. De exemplu, recunoașterea unui copil din afara căsătoriei, printr-un testament autentic reciproc, va produce efecte. Aceasta deoarece, potrivit dispozițiilor art. 416 alin. (1) C.civ., recunoașterea copilului poate fi făcută prin declarație la serviciul de stare civilă, prin înscris autentic sau prin testament. În acest caz operează converșiunea testamentului autentic, nul pentru nerespectarea interdicției vizând testamentul reciproc, în înscris autentic apt să ducă la recunoașterea filiației copilului din afara căsătoriei.

Un alt exemplu privește revocarea unui testament anterior printr-un testament ulterior, care va produce efecte, chiar dacă ultimul testament este nul pentru că este reciproc, dar este act autentic notarial. Potrivit art. 1051 alin. (1) C.civ., „un testament nu poate fi revocat expres, în tot sau în parte, decât printr-un act autentic notarial sau printr-un testament ulterior”. Așadar, și în acest caz operează converșiunea testamentului autentic, nul pentru vicii de formă, în act autentic revocator al primului testament.

6. Concluzii

Pentru ca testamentul să producă efecte juridice este necesar ca actul de ultimă voință al testatorului să îndeplinească deopotrivă condițiile generale de formă ale testamentului, precum și condițiile specifice formei testamentare concrete alese de dispunător. Am dedicat acest studiu analizării condițiilor generale de formă ale testamentului, respectiv forma scrisă, precum și interdicția testamentului reciproc, iar în final am prezentat sancțiunile aplicabile în caz de nerespectare a acestor condiții legale.

Bibliografie:

G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012

J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016

Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002

²³ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 180.

- I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016
- C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. All, București, 1998
- M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966
- Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Ed. Universul Juridic, București, 2013
- M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997
- C. Gall, N. Hogaș, *Repertoriu de practică judiciară*, Ed. Științifică, București, 1963
- C. Murzea, *Drept roman*, Ed. All Beck, București, 2003